

За одержаними показниками за сінокісного використання, залежно від типу травостою та варіантів удобрення, висота основних домінуючих видів (компонентів) знаходилася в межах 58–148 см. Поміж усіх домінуючих компонентів найвищим виявився стоколос безостий, висота якого коливалася в межах 93–148 см, найнижчою – пажитниця багаторічна з показниками висоти 61–87 см. Лише на 2–4 см на однакових фонах добрив вищими були грестиця збірна та костриця лучна. Меншою за висотою на безазотних фонах на виявилася була люцерна посівна з показниками 82–88 см, за внесення азоту – костриця східна.

Поміж варіантів удобрення всі досліджувані види трав на всіх типах травостоїв найвищими були при внесенні повного мінерального удобрення з додаванням стимулятора росту Фумар ($N_{60}P_{60}K_{90}$ + Фумар). При цьому порівняно з варіантом без добрив висота люцерни посівної збільшилася на 10–12 см, тоді як злакових компонен-

тів у бобово-злакових агроценозах – на 26–35 см. Найзначнішим збільшенням висоти від застосування добрив ($N_{60}P_{60}K_{90}$ + Фумар) спостерігалось у стоколоса безостого з показниками порівняно з варіантом без внесення добрив 34–44 см. За внесення $N_{60}P_{60}K_{90}$ порівняно з внесенням $N_{60}P_{60}K_{90}$ + Фумар висота всіх компонентів досліджуваних травостоїв була нижчою лише на 3–8 см.

Отже, на лінійний ріст злакових трав позитивно впливала наявність у бобово-злакових травостоях бобових трав, як джерела симбіотичного азоту. Порівняно з сіяним злаковим травостоем із стоколосу безостого та костриці східної на люцерно-злаковому травостої у складі (люцерна посівна + стоколос безостий + костриця східна) висота костриці східної на різних фонах добрив була вищою на 9–12 см, а стоколосу безостого – на 11–20 см, що підтверджує результати інших дослідників з вивчення впливу симбіотичного азоту бобових трав на злакові компоненти бобово-злакових травосумішей.

УДК 634:631.537:634.20.477.7

Василенко В. І., к. с.-г. н., завідувач лабораторії селекції та технологій вирощування плодкових культур

Макарова Д. Г., к. с.-г. н., ст. н. с., відділ зберігання, переробки і аналітичних досліджень у садівництві

Трохимчук А. І., к. с.-г. н., завідувач сектором підготовки наукових кадрів та аспірантури, керівник ПНД «Генетичні ресурси рослин»

Ігнатенко О. О., доктор філософії, н. с. лабораторії селекції та технологій вирощування плодкових культур

Інститут садівництва Національної академії аграрних наук України

*e-mail: a.trokhymchuk@ukr.net

ГЕНЕТИЧНЕ РІЗНОМАНІТТЯ КІСТОЧКОВИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Формування та збереження генетичного різноманіття плодкових культур є запорукою продовольчої, економічної, екологічної та соціальної безпеки України. Дослідження існуючих колекцій та виділення цінного генофонду забезпечує конкурентоспроможність вітчизняної селекції та стабільність розвитку садівництва і суміжних галузей промисловості за рахунок підвищення адаптивної здатності і продуктивності насаджень, закладених сортами високої комерційної цінності.

В Інституті садівництва НААН (далі – ІС НААН) генетичні ресурси кісточкових культур зберігаються у життєздатному стані та зареєстровані в інформаційній системі «База паспортних даних»: 43 зразка, в т. ч. аличі – 2, черешні – 17, вишні – 16, абрикос – 8.

Об'єктами дослідження є робочі колекції черешні, абрикосу, вишні.

Мета досліджень полягає у виділенні з усього генетичного різноманіття цінних джерел та донорів важливих господарських ознак кісточкових культур.

Методи досліджень – польовий і лабораторний. Обліки і спостереження проводяться відповідно до чинних рекомендацій із врахуванням особливостей росту і плодоношення насаджень.

Методика проведення та погодні умови досліджень. Експериментальні дослідження виконували упродовж 2023–2024 рр. в насадженнях черешні, вишні, абрикосу ІС НААН (Фастівський район,

Київської області). Закладання і проведення дослідів, основні обліки і спостереження виконували за «Методикою проведення експертизи сортів рослин групи плодкових, ягідних, горіхоплідних, субтропічних та винограду на придатність до поширення в Україні» (2016). Підготовку до реєстрації колекцій та зразків проводили відповідно до вимог Національного центру генетичних ресурсів рослин України (НЦГРРУ, м. Харків) та «Методики проведення експертизи сортів рослин групи плодкових, ягідних, горіхоплідних та винограду на відмінність, однорідність та стабільність» (2016).

Зимові періоди 2023–2024 рр. були малосніжними, теплими, без критичних для кісточкових культур знижень температур у морозні періоди. Цвітіння кісточкових культур відбувалося у I–II декадах квітня за досить сприятливих умов. Літні періоди (спека і надмірне зволоження ґрунту в період дозрівання плодів) надали можливість оцінити адаптивність зразків.

За роки досліджень краще зав'язування плодів (27%) відмічене в сортів черешні 'Патріотка Криму', у вишні (11,1–16,7%) – 'Любительська' і форма 1/21, абрикоса (17–34%) – форми 7 і 6, 'Червневий', 'Сяйво', 'Ботсадівський', 'NGE-19' і 'Особливий Денисюка'.

Дуже високою урожайністю по роках досліджень відзначалися цінні зразки черешні з генетичного фонду ІС НААН: із групи ранньостиглих – 'Патріотка Крима', 'Вперед' (16–17,6 кг/дер.),

із середньостиглих – ‘Баловніца’, ‘Знатная’, ‘Тайна’, ‘Т-787’ і ‘Карадаг’ (17–25 кг/дер.), із середньо-пізніх – ‘Аніта’. Гібридна форма черешні ‘Т-787’ має стійкість до розтріскування плодів під час достигання за дощової погоди.

Скороплідністю (на 2–3 рік після садіння) і найвищою урожайністю у перші роки плодоношення у гібридних насадженнях виділились елітні форми вишні 1/68, 1/18, 1/21, 1/20, 2/39 (4,5–6,5 кг/дер.). Крупноплідністю відрізнялись форми 1/68, 2/54, 2/70, 2/32 і 1/3 (5,2–5,6 г). За загальною дегустаційною оцінкою кращими визнано 2/54, 1/18, 1/21 і 1/68 (8,4–8,8 балів). Дуже високою урожайністю у період промислового плодоношення і високими технологічними якостями плодів за весь період досліджень характеризувався цінний зразок генотипу ‘Мальва’ (свідоцтва НЦГРРУ № 2275 від 08.06.2021) та вишнево-черешневий гібрид ‘Богуславка’ (№ 2291 від 07.07.2021 р.), останній з цих зразків також придатний до десертного споживання (дегустаційна оцінка – 8,0 балів).

Культура абрикоса відзначається досить високою врожайністю, раннім плодоношенням і здатністю до відновлення крони. Станом на сьогодні вище згадану культуру активно вирощують у північному регіоні плодівництва Лісостепової

зони України. Кращі зразки абрикоса цінного генотипу рослин в умовах Західного Лісостепу відзначилися дуже високою врожайністю, а саме сорти: ‘NJA-19’ (22,7 кг/дер.), ‘Особливий Денисюка’ (25,6), ‘Harogem’ (18,1), ‘Степовий’ (18,5) та ‘Мелітопольський ранній’ (13,2 – еталон для сортів раннього строгу достигання).

Висновки. Згідно результатів дослідження адаптивної здатності, потенціалу продуктивності та якості продукції зразків генетичних ресурсів до робочих колекцій ІС НААН було залучено чотири помологічних сорта абрикоса зарубіжної селекції (‘Robada’, ‘Jumbo Cot’, ‘Шалах’, ‘Hargrand’). Отримали свідоцтва НЦГРРУ на два зразки абрикоса звичайного української селекції ‘Особливий Денисюка’ (№2544 від 02.07.2024) та ‘Ботсадівський’ (№2545 від 02.07.2024).

Отримані свідоцтва НЦГРРУ на сорти черешні: ‘Тайна’ (№2438 від 05.06.2024) та ‘Аніта’ (№2439 від 05.06.2024), які є джерелами великоплідності, дуже високої урожайності та універсального використання плодів.

Виділено три перспективні гібридні форми вишні 1/68, 1/20 1/18, які характеризуються високою урожайністю 8–12 т/га (насадження 2014 р.) та стійкістю до грибних хвороб (7,8 бала).

УДК 633.11

Василенко М. Ю., здобувач вищої освіти спеціальності 201 «Агрономія»

Свистунова І. В., кандидат с.-г. наук, доцент кафедри рослинництва

Національний університет біоресурсів і природокористування України

*e-mail: irinasv@ukr.net

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО НА ЗЕЛЕНИЙ КОРМ

Забезпечення продовольчої безпеки є одним з ключових завдань будь-якої держави. У цьому контексті особливої актуальності набуває розвиток кормовиробництва, адже воно не лише сприяє повній реалізації генетичного потенціалу продуктивності тварин, а й значною мірою впливає на собівартість продукції тваринництва. На практиці ж, у більшості господарств, які вирощують обмежений набір із 5–6 основних кормових культур, спостерігаються труднощі з досягненням оптимальних результатів. Це пов'язано як з нетривалим періодом використання таких культур, так і з незбалансованістю кормів за вмістом перетравного протеїну. У результаті відбувається перевитрата кормів, що призводить до зростання вартості продукції тваринництва.

У зв'язку з цим, актуальним є впровадження у виробництво альтернативних, нетрадиційних культур, які можуть не лише конкурувати з традиційними, а й перевершувати їх за агрономічними та економічними показниками. Однією з таких культур є озиме тритикале, яке при використанні на зелений корм має перевагу над жито завдяки більш тривалому періоду виколосування. Це дає змогу довше забезпечувати тварин якісною зеленою масою.

Проте в сучасних умовах розвитку аграрного сектору України, ефективне ведення тваринництва потребує впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій вирощування кормових культур. Важливу роль у цьому відіграють економічні розрахунки, які є основою для формування обґрунтованих рекомендацій щодо доцільності вирощування певних культур і застосування відповідних технологій.

Польові дослідження проводилися на базі агрономічної дослідної станції НУБіП України на типових малогумусних чорноземах. Об'єктами дослідження були озимі культури: пшениця (як контроль), жито (також контроль) та тритикале трьох різних строків достигання – ранньостиглий сорт ‘АД 3/5’, середньостиглий ‘АДМ 9’ та пізньостиглий ‘АД 52’.

Метою дослідження було з'ясувати, як сортові особливості озимого тритикале впливають на врожайність вегетативної маси у порівнянні з традиційними культурами зеленого конвеєра (житом та пшеницею), а також провести економічну оцінку їх вирощування.

Результати показали, що збирання всіх культур у фазі трубкування на зелений корм є економічно недоцільним. Водночас, навіть у таких умовах, тритикале демонструє значно кращу